

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО
CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; PENAL ENFORCEMENT LAW

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-35-21>

УДК 243.8

Є.І. ГРИГОРЕНКО

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
консультант Комітету Верховної Ради України
з питань національної безпеки, оборони та розвідки
E-mail: grigorenkozakon@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5305-1712>
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Харків, 61022, майдан Свободи, 4

О. С. ПЕРЕДЕРІЙ

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
E-mail: perederii@karazin.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4898-876X>
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Харків, 61022, майдан Свободи, 4

М. Г. ЧАЛИЙ

викладач кафедри військового права
E-mail: rabinovich06111980@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2182-3455>
Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Харків, 61057, вул. Пушкінська, 77

**СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВОЄНІЗОВАНИХ
ТА ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ В АСПЕКТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ЇХ СТВОРЕННЯ (СТАТТЯ 260 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)**

АНОТАЦІЯ. У статті аналізуються сутність та ознаки не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань в аспекті кримінальної відповідальності за їх створення, що передбачена статтею 260 КК України. Звертається увага на те, що у примітках до статті та у самій статті 260 КК України не розкриваються всі необхідні якісні ознаки не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань. Так, зокрема, примітка 1 взагалі не вказує на ознаки незаконних воєнізованих формувань. Всі наведені ознаки властиві і передбаченим законом воєнізованим формуванням. Що стосується примітки 2, де зазначається про збройні формування, то серед ознак, які вказують на їх незаконний характер є лише одна, а саме незаконна наявність на озброєнні придатної для використання вогнепальної, вибухової чи іншої зброї.

Авторами висловлюється позиція, відповідно до якої для надання змістовної характеристики не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань необхідно відштовхуватися від ознак передбачених законом військових та воєнізованих формувань, що існують у доктрині військового права. Виходячи з цього до сутнісних ознак не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань віднесено такі: 1) не передбачені, не врегульовані законом або прямо заборонені ним; 2) не входять до механізму Української держави; 3) мають свою відносно стійку внутрішню структуру військового типу з розподілом обов'язків, а також з наявністю тих структур (осіб), що здійснюють управління ними; 4) не можуть комплектуватися чинними військовослужбовцями; 5) постійно повинна здійснюватися бойова та мобілізаційна готовність, а також боєздатності; 6) має особливий (воєнізований) характер відносин (військово-службових) та методів діяльності; 7) цілі та завдання формулюються особами, що їх створюють та здійснюють керівництво ними; 8) на них не покладаються на офіційному рівні завдання щодо оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів; 9) вони можуть бути придатними до фактичного ведення воєнних (бойових) дій; 10) воєнізовані формування не можуть мати на озброєні зброю, а для збройних формувань така ознака є обов'язковою; 11) організуються та функціонують на засадах єдиноначальності; 12) має місце система підпорядкування; 13) забезпечується дисципліна, яка має велику кількість спільних ознак з військовою дисципліною; 14) здійснюється проведення військової або стройової чи фізичної підготовки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: не передбачені законом воєнізовані формування, не передбачені законом збройні формування, військові формування, створення не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань.

Як цитувати: Григоренко Є.І., Передерій О.С., Чалий М.Г. Сутність та ознаки не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань в аспекті кримінальної відповідальності за їх створення (стаття 260 кримінального кодексу України). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2023. Вип. 35. С. 185-192. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-35-21>

In cites: Hrygorenko E.I. Perederii O.S., Chaliy M.G. (2023). The essence and characteristics of paramilitary and armed formations not provided for by law in terms of criminal liability for their creation (Article 260 of the Criminal Code of Ukraine). *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»*, (35), P. 185-192. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-35-21> (in Ukrainian).

Постановка проблеми. Для надання змістовної характеристики такому протиправному діянню як створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань доцільно визначити його сутнісні ознаки, які властиві саме незаконним воєнізованим та збройним формуванням. Наукове обґрунтування зазначеної проблематики можливе за умови виконання науково-практичного завдання у вигляді співставлення сутнісних ознак, які властиві легальним, тобто передбаченим законом військовим формуванням з ознаками, які характеризують не передбачені законом воєнізовані та збройні формування.

Також варто звернути увагу на те, що у примітках до статті та у статті 260 Кримінального кодексу України (далі – КК України) не розкриваються всі ознаки не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань. Так, зокрема, примітка 1 взагалі не вказує на ознаки незаконних воєнізованих формувань. Всі наведені ознаки властиві і передбаченим законом воєнізованим формуванням. Що стосується примітки 2, де вказується на збройні формування, то серед ознак, які вказують на їх незаконний характер є лише одна, а саме незаконна наявність на озброєнні придатної для використання вогнепальної, вибухової чи іншої зброї.

Стан наукового дослідження теми. Питання, які аналізуються в обраній для статті тематиці на сьогодні певним чином досліджено вітчизняною юридичною наукою. Разом із тим, окремі аспекти наукової характеристики такого суспільно-небезпечного діяння як створення непередбачених законом воєнізованих та збройних формувань потребують свого подальшого аналізу та розробки. З необхідності оптимізації слідчої і судової практики застосування КК України, а також інноваційної модернізації вітчизняної правової системи, очевидно є доцільність поглибленої розробки зазначеної тематики і систематизації відповідного науково-практичного матеріалу.

Мета дослідження. Метою дослідження є висвітлення сутності та ознак не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань в аспекті кримінальної відповідальності.

Основні результати дослідження. Вважаємо, що при характеристиці не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань слід відштовхуватися від ознак збройних та воєнізованих формувань, що існують у доктрині військового права. Зокрема, до таких ознак відносять те, що військові формування: 1) створюються відповідно до законодавства України; 2) займають чітке місце у системі механізму Української держави; 3) мають постійно сформовану внутрішню структуру, яка представлена сукупністю військових з'єднань і частин, а також органів управління ними; 4) переважно комплектуються військовослужбовцями; 5) забезпечують постійну бойову та мобілізаційну готовність, а також боєздатність; 6) формують воєнізований характер правовідносин; 7) на них Конституцією та законами України покладається чіткий перелік цілей та завдань оборонного та безпекового характеру; 8) можуть здійснювати ведення воєнних (бойових) дій; 9) легально мають на озброєнні спеціальні засоби, зброю та військову, бойову техніку, які у відповідності до закону можуть застосовувати; 11) принципом організації та функціонування військових формувань є принцип єдиноначальності; 12) жорстка система підпорядкованості; 13) неухильне забезпечення військової дисципліни; 14) проведення військової, стройової чи фізичної підготовки.

Отже, виходячи з цього до сутнісних ознак не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань необхідно віднести такі.

1. Незаконні воєнізовані та збройні формування не передбачені законом, не врегульовані законом або прямо заборонені ним. При цьому не стоїть питання про обов'язковість їх прямої заборони, оскільки,

по-перше, передбачити всі можливі варіанти незаконних воєнізованих та збройних формувань та прямо заборонити їх не можливо. По-друге, варто брати до уваги те, що на військові та воєнізовані формування поширюється спеціально-дозвільний принцип, відповідно до якого лише те, що передбачено законом, то дозволено, або іншими словами заборонено все, окрім прямо дозволеного. Безпосередньо його викладено у частині 2 статті 19 Конституції України.

Вищевказаною ознакою вони передусім відрізняються від передбачених законом військових формувань та воєнізованих формувань та таку ознаку слід розглядати як первинну та визначальну. У кримінально-правовій доктрині на це звертається першочергова увага. Так, В. П. Тихий зауважує, що незаконними є воєнізовані формування, створення яких заборонено Конституцією України, а також воєнізовані та збройні формування, не передбачені іншими законами України. Незаконними є й ті воєнізовані або збройні формування, які всупереч Конституції України та законам України створюються за рішеннями органів влади або органів місцевого самоврядування.

У свою чергу, А. А. Вознюк цю обов'язкову кримінально-правову ознаку пропонує розглядати у двох аспектах: 1) як відсутність закону, що передбачає їх створення; 2) як неналежність цих об'єднань до жодного з легальних воєнізованих або збройних формувань, створення яких передбачене законом. При цьому ми виходимо з того, що з огляду на те, що чинне законодавство не оперує таким явищем як "збройні формування, створення яких передбачене законом", то під ними ми розуміємо військові формування, передбачені законом. А. О. Конончук указує на те, що незаконними є ті воєнізовані або збройні формування, створення та участь у яких не передбачена ні Конституцією, ні будь-яким іншим законом України, а отже, вони не належать до жодного із законних воєнізованих або збройних формувань (їх створення та діяльність може не мати жодної нормативно-правової основи або ж вони можуть бути створені на підставі підзаконних нормативно-правових актів, наприклад, актів органів місцевого самоврядування).

2. Інституційно не передбачені законом воєнізовані та збройні формування не входять та не можуть входити до механізму Української держави (ні до структури

державного апарату, ні до структури допоміжного апарату). Безперечно, за наявності відповідних умов існує можливість їхньої легалізації через включення на підставі закону до структури військових формувань. Така практика вже мала місце.

3. Не передбачені законом воєнізовані та збройні формування мають свою відносно стійку внутрішню структуру військового типу з розподілом обов'язків, а також з наявністю тих структур (осіб), що здійснюють управління ними. Про структуру та управління не передбаченими законом воєнізованими та збройними формуваннями вказано у примітці до статті 260 КК України та у частині 3 цієї ж статті. У кримінально-правовій доктрині, виходячи з тлумачення положень КК України та враховуючи судову практику вважається, що найоптимальнішим кількісним складом учасників незаконних воєнізованих або збройних формувань слід уважати три та більше осіб.

4. Не передбачені законом воєнізовані та збройні формування не комплектуються особами, що мають статут військовослужбовців та проходять військову службу відповідно до закону (частина 2 статті 65 Конституції України). Проте особи, що входять до складу таких структур мають багато спільних рис з військовослужбовцями. Можуть носити формений одяг та взуття, як правило, мають відповідний стан здоров'я, займаються фізичною, бойовою, психологічною підготовкою тощо. До того ж, поширеною є практика входження до не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань колишніх військовослужбовців, особливо тих, що мають бойовий чи оперативний досвід.

5. Організація та функціонування не передбачених воєнізованих та збройних формувань переважно здійснюється на підставі обов'язкового забезпечення постійної бойової та мобілізаційної готовності, а також боєздатності. За цією ознакою незаконні воєнізовані формування навіть можуть співпадати з військовими формуваннями, що передбачені законом. Проте мета боєвої та мобілізаційної готовності, як правило, відрізняється та має інше спрямування.

6. Має місце особливий (воєнізований) характер відносин (накшталт військово-службових) та методів діяльності у межах не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань. У цьому випадку можна говорити лише про відносини, але не про

правовідносини, оскільки вони не врегульовані правом, а натомість забороняються ним. В. О. Навроцький констатує воєнізований характер завдань і методів, які ставить перед собою така організація, а також засобів, які вона використовує.

7. На не передбачені законом воєнізовані та збройні формування особами, що їх створюють покладається чіткий перелік цілей та завдань. Що стосується завдань, які реалізуються не передбаченими законом воєнізованими або збройними формуваннями, то вони безперечно не встановлюються у законах (або не покладаються законами на них), а натомість визначаються переважно тими суб'єктами, які здійснюють керівництво ними. При цьому перелік таких завдань може бути доволі широким, але таким, що зумовлений природою та можливостями таких незаконних структур. Так, В. П. Тихий вважає, що вказані формування створюються переважно для виконання завдань, властивих військовим формуванням та правоохоронним органам (забезпечення безпеки об'єктів або осіб – захист, оборона, охорона, здійснення інших примусових заходів тощо). Так само і мета їх створення, на його думку, може бути різною.

Більш розгорнуту характеристику цілям та завданням не передбачених законом воєнізованих формувань дає В. А. Робак. Так, науковцем зазначається, що такі структури може бути створено для силового впливу на органи влади або місцевого самоврядування; опору працівникам правоохоронних органів; забезпечення охорони (будь-кого або будь-чого) і вчинення будь-яких інших дій. Доволі слушна позиція, яку зайняв А. А. Вознюк. Зокрема, він указує на те, що в умовах загрози суверенітету, незалежності, територіальній цілісності України активно створюються та функціонують воєнізовані та збройні формування. Одні з них спеціалізуються на різноманітних протиправних діяннях, спрямованих на насильницьку чи іншу протиправну зміну або повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, зміну меж території або державного кордону України, порушення громадської безпеки, залякування населення, провокування воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення тощо. Натомість метою існування інших об'єднань є захист інтересів Української держави, її суверенітету, територіальної цілісності, незалежності, прав і свобод громадян від цих злочинів. Отже, діяльність

одних формувань спрямована на вчинення кримінальних правопорушень (злочинів), а інших – на запобігання їм.

Своєю чергою, А. О. Конончук особливо звертає увагу на те, що мета не передбаченого законом воєнізованого або збройного формування може бути як позитивною, так і негативною (або злочинною чи суспільно корисною). Таке твердження логічно впливає не лише з аналізу позицій дослідників, а й з буквального тлумачення диспозиції статті 260 КК України, у якій вона не конкретизована. Хоча можна висловити припущення про те, що її слід тлумачити обмежено – виключно як кримінального правопорушення (злочинну). Тому й не дивно, що наявна і протилежна позиція із цього приводу. Такою вона, на його думку, здебільшого є у судовій практиці. Адже, суди визнають не передбаченими законом воєнізованими або збройними формуваннями злочинні об'єднання, що мають на меті вчинення кримінальних правопорушень (злочинів), зокрема: заволодіння окремими територіями та їх утримання, силову підтримку окремих владних структур, депортацію населення із регіону знаходження цього збройного формування, ураження та знищення живої сили супротивника, а також його матеріальних коштів із використанням вогнепальної зброї, вибухових речовин тощо.

8. З огляду на те, що такі формування не передбачено законом, то на них не покладаються на офіційному рівні завдання щодо вжиття заходів з питань оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності за умови: а) наявної збройної агресії, б) наявного збройного конфлікту, в) реальної загрози нападу. Проте вони це можуть робити за своєю ініціативою, але у зв'язку з усіченим характером складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 260 КК України це не виступає обставиною, що виключає кримінальну протиправність діяння. У правовій доктрині зверталася увага на те, що кримінально-правова оцінка позитивної мети не передбаченого законом воєнізованого або збройного формування має бути диференційованою та пропонується у разі створення таких злочинних об'єднань з метою захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності й недоторканності України за певних умов визнавати обставиною, що

виключає злочинність діяння, – спеціальним видом необхідної оборони. 15 березня 2022 року Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану» КК України було доповнено статтею 43-1, яка стосується цього питання.

9. Не передбачені законом воєнізовані та збройні формування за своєю природою можуть бути придатними до фактичного ведення воєнних (бойових) дій. З огляду на те, що не передбачені законом збройні формування являють собою воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю, то відповідно вони є самодостатніми в аспекті ведення бойових дій. Що стосується не передбачених воєнізованих формувань, які мають організаційну структуру військового типу, та не мають на озброєнні зброї, то вони можуть виконувати допоміжні функції у бойових діях. Це зумовлено тим, що абзац 24 статті 1 Закону України «Про оборону України» передбачає те, що умовою ведення бойових дій є застосування будь-яких видів зброї (озброєння). Такий підхід є абсолютно логічним та таким, що може бути адаптовано і до умов незаконних воєнізованих та збройних формувань.

10. Щодо наявності зброї у не передбачених воєнізованих та збройних формуваннях, то слід враховувати таке. Так, до ознак воєнізованих формувань необхідно віднести те, що вони не можуть незаконно мати на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю. Наявність зброї робить воєнізоване формування вже формуванням збройним. Такий висновок можна зробити, виходячи зі системного тлумачення Примітки 1 та 2 до статті 260 КК України, а також приписів частини 1 та 2 статті 260 КК України.

У свою чергу, специфічною рисою збройних формувань як воєнізованих груп є незаконна наявність у них на озброєнні придатної для використання вогнепальної, вибухової чи іншої зброї. З огляду на те, що створення збройних формувань за ступенем суспільної небезпеки є більшим ніж створення воєнізованих формувань, то збройні формування відрізняються від воєнізованих у першу чергу тим, що вони не законно мають на озброєнні придатну для використання

вогнепальну, вибухову чи іншу зброю.

На підтвердження цьому варто навести найменування таких формувань, що використовує законодавець. Так, етимологічно воєнізовані формування є тими формуваннями, що мають військову чи близьку до них структуру. У свою чергу, збройні формування є тими формуваннями, що є озброєними, тобто такими, що мають зброю.

В аспекті розуміння того, що необхідно розуміти під зброєю та вогнепальною зброєю можна враховувати проект Закону України «Про зброю», який було внесено Народними депутатами України Грицаком В. М. (посв. N 098), Пудовим Б. М. (посв. N 290). Цей проект під зброєю розуміє пристрої та прилади, спеціально виготовлені, конструктивно призначені та технічно придатні для неодноразового ураження живої або іншої цілі, які не мають прямого виробничого чи господарсько-побутового призначення. У свою чергу, під вогнепальною зброєю проект розуміє пристрої, конструктивно призначені для механічного враження цілі на відстані снарядом, що одержує направлений рух у стволі за рахунок енергії згоряння вибухових речовин.

При цьому слід особливо звернути увагу на те, що збройне формування повинно не просто мати придатну для використання зброю на озброєнні, але таку зброю мати незаконно (Примітка 2 до статті 260 КК України). У той же час, якщо учасники такого формування зброю мають законно, то відповідно говорити про те, що це збройне формування не можна. Може йтися лише про воєнізоване формування. Так, наприклад, якщо особи отримали зброю у межах правового режиму воєнного стану та в порядку Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», а також об'єдналися у воєнізовані групи за умови обізнаності учасників щодо наявності зброї, то такі дії не підпадають під створення не передбачених законом збройних формувань або участь у їх діяльності (частина 2 статті 260 КК України).

Крім того, використовуючи системний спосіб тлумачення статті 260 КК України варто говорити про можливість збройних формувань мати на озброєнні не лише придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю, але й військову техніку. Так, у частині 3 статті 260 КК України передбачено кримінальну відповідальність за керівництво зазначеними в частинах першій або другій цієї статті формуваннями, їх

фінансування, постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки.

11. Не передбачені законом воєнізовані та збройні формування організуються та функціонують на засадах єдиноначальності. Про це безпосередньо вказано у примітці 1 до статті 260 КК України. Враховуючи те, що збройні формування мають такі ж ознаки як і воєнізовані формування за виключенням того, що вони не законно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю, то єдиноначальність виступає принципом і їх діяльності.

12. В основі функціонування не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань лежить система підпорядкованості. Така характеристика доповнює та продовжує попередню характеристику і полягає у виділенні тих суб'єктів, які можуть здійснювати керівництво не передбаченими законом воєнізованими та збройними формуваннями. Законодавець діяльність з керівництва ними розглядає як таку, що має підвищену ступінь суспільної небезпеки та закріплює відповідальність за неї у частині третій статті 260 КК України.

А. А. Вознюк зазначає, що система підпорядкування та єдиноначальності свідчать про те, що на найвищому рівні керівництва не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань перебуває одна особа. Причому можуть бути наявні й керівники нижчих рівнів ієрархії. Єдиноначальність означає наділення керівника воєнізованого формування повноваженнями щодо керівництва формуванням, зокрема надання йому права одноособово ухвалювати рішення та видавати накази, а також забезпечення виконання зазначених рішень. Підпорядкованість виявляється в тому, що учасники не передбаченого законом воєнізованого або збройного формування перебувають під впливом та владою керівника такого формування, підкоряються йому й залежать від нього. У не передбаченому законом воєнізованому або збройному формуванні дисципліною слід уважати встановлений у ньому порядок, який є обов'язковим для всіх його членів. Проте це не виключає випадків його порушення.

13. Неухильне забезпечення дисципліни, яка має велику кількість спільних ознак з військовою дисципліною. За аналогією з військовою дисципліною можна сказати, що така дисципліна полягає у бездоганному і

неухильному додержанні всіма учасниками не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань порядку й правил, установлених їх відповідними суб'єктами (керівниками, засновниками тощо).

Стосовно субординації, підпорядкування та дисципліни В. О. Навроцький вважає, що вони включають: поділ формування на підрозділи із визначенням особового складу кожного із них і підпорядкованості відповідних структурних частин; установлення військових чи інших звань; дотримання субординації; використання однострою, знаків розрізнення; застосування засобів впливу й заохочення, характерних для війська, тощо. Причому формуваннями слід уважати організації, які складаються з відносно самостійних підрозділів.

З наведеним переліком ознак у цілому можна погодитися за виключенням того, що у таких підрозділах можуть встановлюватися військові звання. Адже військові звання є тими званнями, що встановлюються законом та присвоюються особам, що реалізують військовий обов'язок. Ми вважаємо, що стосовно незаконних воєнізованих та збройних формувань можна говорити про звання, які подібні до військових. У свою чергу, А. А. Вознюк указує на те, що у не передбаченому законом воєнізованому або збройному формуванні дисципліною слід уважати встановлений у ньому порядок, який є обов'язковим для всіх його членів. Проте це не виключає випадків його порушення.

14. Проведення військової або стрійової чи фізичної підготовки. А. О. Конончук указує на те, що буквально тлумачення цієї ознаки засвідчує, що вона містить альтернативні елементи: у таких формуваннях можуть проводитися як усі види підготовки (військова, стрійова та фізична), так і лише одна з них.

Висновки. Не передбачені законом воєнізовані та збройні формування: 1) не передбачені, не врегульовані законом або прямо заборонені ним; 2) не входять до механізму Української держави; 3) мають свою відносно стійку внутрішню структуру військового типу з розподілом обов'язків, а також з наявністю тих структур (осіб), що здійснюють управління ними; 4) не можуть комплектуватися чинними військовослужбовцями; 5) постійно повинна здійснюватися бойова та мобілізаційна готовність, а також боєздатності; 6) має особливий (воєнізований) характер відносин

(типу військово-службових) та методів діяльності; 7) цілі та завдання формулюються особами, що їх створюють та здійснюють керівництво ними; 8) на них не покладаються на офіційному рівні завдання щодо оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів; 9) вони можуть бути придатними до фактичного ведення воєнних (бойових) дій; 10) воєнізовані

формування не можуть мати на озброєні зброю, а для збройних формувань така ознака є обов'язковою; 11) організуються та функціонують на засадах єдиноначальності; 12) підпорядкування; 13) дисципліни, яка має велику кількість спільних ознак з військовою дисципліною; 14) здійснюється проведення військової або стрійової чи фізичної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131
2. Богуцький В. В., Григоренко Є. І. Юридична відповідальність у системі військового управління (теоретико-управлінський аспект) : монографія / В. В. Богуцький, Є. І. Григоренко. Харків : Юрайт, 2022. 180 с.
3. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., доповн. Харків : Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина. 492 с.
4. Вознюк А. А. Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань: актуальні проблеми кримінальної відповідальності. Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства : матеріали круглого столу (Київ, 5 листоп. 2015 р.). Київ : Ін-т кримін.-виконав. служби, 2015. С. 46.
5. Конончук А. О. Кримінально-правова характеристика створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань та участі в них : дис... докт. філософ. : 081 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 197 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Гришук та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-те вид., переробл. та доповн. Київ : Юрид. Думка, 2012. 825 с.
7. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., доповн. Харків : Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина. 535 с.
8. Робак В. А. Кримінальна відповідальність за створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2008. 188 с.

Стаття надійшла до редакції 09.04.2023

Стаття рекомендована до друку 17.05.2023

E.I. HRYGORENKO

PhD (Law), associate professor,

Associate Professor of the Department of State and Legal Disciplines,
consultant to the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine
on matters of national security, defense and intelligence

E-mail: grigorenkozakon@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5305-1712>

V.N. Karazin Kharkov National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

O.S. PEREDERII

PhD (Law), associate professor,

Associate Professor of the Department of State and Legal Disciplines

E-mail: perederii@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4898-876X>

V.N. Karazin Kharkov National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

M.G. CHALIY

teacher of the department of military law

E-mail: rabinovich06111980@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2182-3455>

Military Legal Institute
Yaroslav the Wise National Law University
Kharkiv, 61057, str. Pushkinska, 77

THE ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF PARAMILITARY AND ARMED FORMATIONS NOT PROVIDED FOR BY LAW IN TERMS OF CRIMINAL LIABILITY FOR THEIR CREATION (ARTICLE 260 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)

ANNOTATION. The article analyzes the essence and characteristics of paramilitary and armed formations not provided for by law in terms of criminal liability for their creation, which is provided for in Article 260 of the Criminal Code of Ukraine. Attention is drawn to the fact that the notes to the article and Article 260 of the Criminal Code of Ukraine do not reveal all the signs of paramilitary and armed formations not provided for by law. So, in particular, note 1 does not indicate signs of illegal paramilitary formations at all. All the above signs are characteristic of paramilitary formations provided for by law. As regards note 2, which refers to armed groups, among the signs that indicate their illegal nature there is only one, namely the illegal possession of usable firearms, explosives or other weapons.

The authors express a position according to which in order to provide a meaningful characterization of paramilitary and armed formations not provided for by law, it is necessary to start from the features of military and paramilitary formations provided for by law, which exist in the doctrine of military law. Based on this, the essential features of paramilitary and armed formations not provided for by law include the following: 1) not provided for, not regulated by law or directly prohibited by it; 2) are not included in the mechanism of the Ukrainian state; 3) have their own relatively stable internal military-type structure with the division of duties, as well as the presence of those structures (persons) that manage them; 4) cannot be staffed by military personnel; 5) combat and mobilization readiness, as well as combat capabilities, must be constantly carried out; 6) has a special (paramilitary) nature of military-service relations and methods of activity; 7) goals and objectives are formulated by the persons who create them and manage them; 8) they are not entrusted at the official level with tasks related to the defense of Ukraine, the protection of its sovereignty, state independence and national interests; 9) they may be suitable for the actual conduct of military (combat) operations; 10) paramilitary formations cannot carry weapons, and for armed formations such a sign is mandatory; 11) are organized and function on the basis of unity; 12) subordination; 13) a discipline that has a large number of common features with military discipline; 14) military or military or physical training is carried out.

KEY WORDS: *paramilitary formations not provided for by law, armed formations not provided for by law, military formations, creation of paramilitary and armed formations not provided for by law.*

REFERENCES

1. Kryminalnyi Kodeks Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r. № 2341-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2001. № 25-26. St. 131. (in Ukrainian)
2. Bohutskiy V. V., Hryhorenko Ye. I. Yurydychna vidpovidalnist u systemi viiskovoho upravlinnia (teoretyko-upravlinskyi aspekt) : monohrafiia / V. V. Bohutskiy, Ye. I. Hryhorenko. Kharkiv : Yurait, 2022. 180 s. (in Ukrainian)
3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : nauk.-prakt. koment. : u 2 t. / za zah. red. V. Ya. Tatsiia, V. P. Pshonky, V. I. Borysova, V. I. Tiutiuhina. 5-te vyd., dopovn. Kharkiv : Pravo, 2013. T. 2 : Osoblyva chastyna. 492 s. (in Ukrainian)
4. Vozniuk A. A. Stvorennia ne peredbachenykh zakonom voienizovanykh або zbroinykh formuvan: aktualni problemy kryminalnoi vidpovidalnosti. Aktualni problemy zastosuvannia kryminalnoho zakonodavstva : materialy kruhloho stolu (Kyiv, 5 lystop. 2015 r.). Kyiv : In-t krymin.-vykonav. sluzhby, 2015. S. 46. (in Ukrainian)
5. Kononchuk A. O. Kryminalno-pravova kharakterystyka stvorennia ne peredbachenykh zakonom voienizovanykh або zbroinykh formuvan ta uchasti v nykh : dys... dokt. filosof. : 081 / Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. Kyiv, 2021. 197 c. (in Ukrainian)
6. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy / [A. M. Boiko, L. P. Brych, V. K. Hryshchuk ta in.] ; za red. M. I. Melnyka, M. I. Khavroniuka. 9-te vyd., pererobl. ta dopovn. Kyiv : Yuryd. Dumka, 2012. 825 c. (in Ukrainian)
7. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : nauk.-prakt. koment. : u 2 t. / za zah. red. V. Ya. Tatsiia, V. P. Pshonky, V. I. Borysova, V. I. Tiutiuhina. 5-te vyd., dopovn. Kharkiv : Pravo, 2013. T. 2 : Osoblyva chastyna. 535 c. (in Ukrainian)
8. Robak V. A. Kryminalna vidpovidalnist za stvorennia ne peredbachenykh zakonom voienizovanykh або zbroinykh formuvan : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08. Kyiv, 2008. 188 c. (in Ukrainian)

The article was received by the editors 09.04.2023

The article is recommended for printing 17.05.2023